№ 4 (פערטער יאָרגאַנג) פרייז 10 גראָשן BIALER WOCHENBLAT

ביאַלער וואָכנבלאַט

נאַציאָנאַל נעזעלשאַפטלעך וואָכנבלאַט פאַר ביאַלע-פאָדל. און אומגעגנט.

אַבאָנאַמענטס-פרייז:

מאָנאַטלעך . . . . . 40 גראָשן
פערטל-יערלעך . . . . 1.20 זל.
אויסער ביאַלע מאָנאַטלעך . . 1 זל.
פאַר אַ קוואַרטל . . . 2 זל.

אַנאָנסן-פרייז:

פאַר אַ וואָרט טעקסט 10 גראָשן

פאַרן אינהאַלט פון די אַנאָנסן און אָפענע בריוו איז די רעדאַקציע נישט פאַראַנטוואָרטלעך.

די צייטונג טראָגט נישט קיין געשעפטס-כאַראַקטער און איז נישט אויסגערעכנט אויף פאַרדינסט.

אַדרעס פאַר בריוו און געלט-זענדונגען:

Red. „BIALER WOCHENBLAT"
Biała-Podl., Grabanowska 39.
Konto rozrach. № 1.
Skrz. poczt. 26.

ביאַלע-פאָדל., פרייטאָג פ׳ יתרו תרצ"ז, 28 יאַנואַר

Biała-Podlaska, dnia 28 stycznia 1937 r.

אויפפאָדערונג

מיר פאָדערן אויף דעם ה׳ סטריכער אונז איינצאָלן פאַר די צוויי פאַרעפנט-לעכטע גראַטולאַציעס אין „ביאַלער-וואָכנבלאַט" № 37 פון 30-טן אָקטאָבער 1936 י. **אַדמיניסטראַציע.**

פון דער אַדמיניסטראַציע!

די אַלע, וועלכע וועלן ביז דעם 1-טן ה.מ. נישט באַצאָלן פאַרן אַבאָנאַמענט פון „ביאַלער-וואָכנבלאַט", וועלן מיר די צייטונג נישט שיקן. איינצאָלן דאַרף מען אין פאָסט-אַמט אויף אַ „פשעקאַז ראָ-כונקאָווי". דאָס איבערשיקן געלט פאַר אונזער צייטונג **קאָסט גאָרנישט,** מדאַרף נאָר אויפן בייגעלייגטן „פשעקאַז" אָנשרייבן די סומע און דעם אַדרעס פון איבערשיקער.

מיר באַמערקן: אויסער דעם וואָס מיר וועלן אָפּשטעלן דאָס שיקן די צייטונג וועלן מיר אַלע, וועלכע זענען שולדיק געלט אויפפאָדערן עפנטלעך אונז די חובות צו באַצאָלן.

פון בית-לחם

דער בית-לחם מעלדעט, דאָס סוגנען צוגעקומען נאָך 120 מקבלים און אַז פופציק פראָצענט פון זיי מוזן אַוועק-גיין אָן ברויט, ווייל צוליבן געבן קליי-נע פאָרציעס אין די זעק אַריין קען דער בית-לחם נישט אָנטקעגן קומען די אַלע הונגעריקע. דער קאָמיטעט ווענדעט זיך צו אַלע, וועלכע דאַרפן נישט אָנ-קומען צום בית-לחם, דאָס זיי זאָלן געבן גרעסערע פאָרציעס חלה און ברויט כדי ווי ווייט מעגלעך אַנטקעגן צו קו-מען די הונגעריקע.

דער קאָמיטעט מעלדעט, אַז זונבער-מאַנען פון דער יאַנאָווער גאַס און „גבריל־קען" דאַרף מען נישט געבן פאַרן בית-לחם.

ביי דער געלעגנהייט דריקט דער קאָמיטעט אויס אַ דאַנק דער גרופּע מענטשן מ.י. און ש.ב. פאַר זייער נדבה פון 25 זל. לטובת בית-לחם, ווי אויך די ה"ה: יהושע בעלמאַן (16 ק. ברויט) און מרדכי יוסף גאָלדשטיין (20 ק.) פאַר זייער געשאַנק.

צו דער חתונה פון אונזער פריינט

רבקה קאָלטון מיט ה׳ **יהודה פלינט**

ווינטשן מיר אַ האַרציקן מזל-טוב און אַ גליקלעכע צוקונפט די עלטערן פיל נחת

ביילא גאָלדשטיין און פאַמיליע.
אסתר און לייבל בלאַנקליידער.
ברכה און מנחם פינקעלשטיין.

טעלעגראַם!

גאָר אינגיכן אַן אויפטריט פון

לאָלא פאָלמאַן

— אין ביאַלע, ביי אַ גאַנץ נייעם פראָגראַם פון יידישן פאָלקס-ליד. —

Kino „TĘCZA"

היינט און ווייטער **יאַן קיעפּורא** אין פילם פון דער אַמעריקאַנער פראָדוקציע — א. ג. —

„דאָס ליבעס-ליד"

פון מאָנטאָג אָן ווערט דעמאָנסטרירט אַ **סאָוויעטישער פילם**

„די גאָלדענע יעזשערע"

„ŚWIATOWID"

דעמאָנסטרירט היינט אַ טאָפּל-פראָגראַם:

1) א פוילישער פילם א. ג.

„אונטער דיין שוץ"

2) אַן אַמעריקאַנער פילם

מיט **גרעטע גאַרבאָ** אין דער הויפּט-ראָל א. ג.

„דו וועסט שטענדיק זיין מיינע"

קורצלעך: „דער גאָלד-האָריקער יאַט" מיט **שירלי טעמפּל** אין דער הויפּט-ראָל.

גרייט זיך צום טראַדיציאָנעלן פּורים-באַל פון „טאָז"!

נייע מיליאָנערן

דעם פאָריקן מיטוואָך האָט זיך פאַר-ענדיקט די ציונג פון דער זיבן און דרייסיקסטער מלוכה-לאָטעריע מיטן אַרויסציען דעם מיליאָן.

דער מיליאָן איז געפאַלן אויפן נו-מער 57.592 אין איינע פון די זאַקאָ-פּאַנער קאָלעקטורן.

איידער מיר וועלן קענען אויספיר-לעך באַשרייבן די רעזולטאַטן פון דער ציונג, באַמערקן מיר, אַז די אינהאָ-בער פון די באַזונדערע פערטלעך זע-נען: אַ גרופּע מיטאַרבעטער פון רויטן-קרייץ אין זאַקאָפּאַנע ח. וואָוושיניעץ פולנער — אַן אַרבעטער אין אַנשטאַלט „טאַטאַרי"; סאַניטאַרין פרל׳ נ. מ. און אַ דראָשקאַזש פון קאַשטשעליסקאָ ה׳ וויטשען סטאָפּקאַבאַראָווי.

חוץ דעם איז אין דעם טאָג געפאַלן אַ געווינס פון הונדערט טויזנט זל. אויפן נומער 45.185 אין וואַרשע און פופציק טויזנט זל. אויפן נומער 79.238 אין טשענסטאָכאָוו, נישט אַריינרעכנדיק די קלענערע געווינסן.

מיט דעם האָט זיך געענדיקט די 37-טע מלוכה-לאָטעריע.

דעם 18-טן פעברואַר הויבט זיך אָן די ציונג פון דער ערשטער קלאַס פון דער 38-טער מלוכה-לאָטעריע אין וועל-כער עס איז איינגעפירט געוואָרן אַ ריי נוצלעכע, פאַר די שפּילער ענדע-רונגען.

אין גיכן וועלן מיר וועגן דעם רעדן אויספירלעכער.

רעפּעראַציע-וואַרשטאַט
— פון —
פיל-פעדערס

ביי דער פּאַפּיר-אויסאַרבעטונג פאַבריק **„גאָרטמאַן"** איז טעטיק אַ וואַרשטאַט צו פאַריכטן און צוצוגעבן נייע טיילן צו פיל-פעדערס.

דעם ראַט-מיטגליד ה׳ אשר פייגנבוים צוליבן טויט פון זיין

מוטער

דריקן אויס מיטגעפיל

ראַט, פאַרוואַלטונג און פּערסאָנאַל פון דער קאָאָפּ. פאָלקס באַנק אין ביאַלע-פאָדל.

ציונים!

קויפט אויס אייערע מיטגלידס-קאַרטן ביז דעם 2/2 ה. י.

נאָך קורצע און שווערע ליידן איז פלוצלינג געשטאָרבן אונזער טרייע ליבע מוטער

רייצע פייגנבוים נ"ע

אין עלטער פון 78 יאָר, וועגן וועלכן זענען מודיע:

זין, שנירן, טעכטער, איידעמס, אייניקלעך, אוראייניקלעך פייגנבוים.

בזה הננו משתתפים בצערו הגדול של חברנו פיגנבוים אשר במות

עליו **אמו** נ"ע

בעבודה למען בית-הספר וארץ-ישראל תמצא נחומים

הועד של „תרבות",
הועד של בית-הספר

די ברידער פייגנבוים!

צום טויט פון זייער ליבער

מוטער

אונזער מיטגעפיל

אהרן ריבאַק און פאַמיליע

אשר פייגנבוים.

אויך אָן אויסדרוקן פון טרייסט

צבי.

דער פאַמיליע פייגנבוים צום טויט פון זייער

מוטער

אויסדרוקן פון טיפסטן מיטגעפיל

אשר פייגנבוים און פאַמיליע.

אין דערוואַרטונג

סאיז געווען צו דערוואַרטן די איצט-הערשנדיע לאַגע אין דער קהלה, נאָכדעם ווי די אויפזיכטס-מאַכט האָט נישט באַשטעטיקט די וואַל פון ה' פנחס נאָרטמאַן אַלס פאַרוואַלטונגס-פּרעזעס. דאָס שפּיצל, וועלכעס די איבערגעשפּיצטע „תורה" און קעשענע-טרייע דאָזאָרעס האָבן אָפּגעטון מיטן אַרויסשטעלן די קאַנדידאַטור פון „אַרבעטס-פעיקייטן" אַלטן נאָרטמאַן האָט זיך זיי איינגעגעבן אין די גאַנצע הונדערט פּראָצענט. זיי האָבן געשטרעבט איינצוברענגען און אַנאַרכיע אין היגן קהלה-לעבן און די אַנאַרכיע אַריינגעברענגט. זיי קענען איצט טרומפירן, אַגיטירן פאַר נישט צאָלן די עטאַט-קאָנטאָס, זיי קענען הייסן אָוועקגעבן אין נישט יידישע הענט דעם יידישן שפּיטאָל זיי קענען און מעגן אַלץ, ווייל זיי האָבן אַדורכגעפירט דאָס, וואָס זיי האָבן געוואָלט — זיי האָבן צושטערט די אויטאָנאָמיע פון דער קהלה, זיי האָבן זי חרוב געמאַכט.

* * *

דער פּראָגרעסיווער בלאָק האָט נישט געקענט און געטאָרט צולאָזן דערצו, דאָס דער „אַלטער הער", וועלכער האָט שוין אַ סך אויף זיין געוויסן זאָל איצט ווערן דער לעגאַלער דעצידירנדער פאַקטאָר איבערן קהלה-לעבן אין ביאַלע די קראַנקייט פון דאָזאָר פינקעלשטיין האָט נישט געטאָרט איבערלאָזן קיין „אָנדענקונג" אויף פינף יאָר אין דער פאָרם פון דעם קהלה פּרעזעס, וועמענס איינציקע אויפגאַבע וואָלט געווען: נישט נעמען קיין עטאַט ביי רייכע חסידים און אויפנעמען אַ רב אויף די קאָסטן פון אָרימען פאָלקס-מענטש. דערצו האָט נישט געטאָרט דערלאָזט ווערן און איז דערווייל נישט דערלאָזט געוואָרן.

* * *

וואָס וועט ווייטער זיין? ווי אַזוי וועט זיך אויסוויקלען דער פּלאָנטער וואָס הייסט: אַ מערהייט אין ראַט און אַ מינדערהייט אין דער פאַרוואַלטונג? דער ענטפער: צי סוועט זיין אַ נאָמינירטער פּרעזעס צי סוועט זיין אַ קאָמיסאַר, איינס איז זיכער: דער פּראָגרעסיווער בלאָק, דער ערלעכער טייל פון דער יידישער באַפעלקערונג וועט קיינמאָל נישט באַטראַכטן קיין נאָמינאַטן אַלס זייערע רעפּרעזענטאַנטן. דער איינציקער לאָגישער און גערעכטער אויסוועג וואָלט געווען, ווען די אויפזיכטס-מאַכט נעמט אָן דעם רעקורס קעגן די וואַלן פון דער פאַרוואַלטונג בכלל און באַשטעטיקט נישט די קאַנדידאַטור פון ה' ווייסמאַן אַלס פּרעזעס פון ראַט. דאָס וואָלט געפירט צו וואַלן. אַדורכגעפירטע פרייע וואַלן אָן דרוק פון ג"ח טעראָר, נישט מיט קיין געקויפטע שטימען, נישט מיט קיין שטימען פון שוין לאַנג טויטע, אַזעלכע וואַלן געבן אַן אמתע אָפּשפּיגלונג פון דער יידישער געזעלשאַפט אין ביאַלע.

דאָס איז דער איינציק ריכטיקער אויסוועג אויף וועלכן די אויפזיכטס-מאַכט דאַרף גיין, אויב זי וויל האָבן אַן אַרבעטס-פעיקע קהלה.

* * *

די עטוואָס געמעסיקטע אין אגודה-לאַגער מיינען, אַז זיי וועט זיך איינגעבן דעם פּראָגרעסיוון בלאָק אָפּצונאַרן און איינשפּאַנען אים אין וואָגן פון זייערע עטאַט- און רב-מאַכינאַציעס. סאיז נעמלעך אַרויסגערוקט געוואָרן אַזאַ קאָנצעפּציע: היות די „פרייע" זענען שטאַרק אויפגעבראַכט אויף דוד ווייסמאַן און ווילן מיט אים נישט מיטאַרבעטן, דעסטוועגן ווילן זיי נישט זען אַלס קהלה-פּרעזעס דעם וואָס האָט זיך אַזוי פיל קאָמפּראָמיטירט אין די בענק, לכן דאַרף מען זיי צוּוואָרפן אַ ביינדל; ווייסמאַן וועט זיך אָפּזאָגן און „יענער" וועט אויך נישט קאַנדידירן און סוועט זיין שלום ושלוה. מוועט אַריינעמען אַ רב, פאַרמאַכן דעם שפּיטאָל, באַפרייען די רייכע פון עטאַט, געבן אַ קהלה-לאָקאַל אַן דירה געלט פאַר אַן אגודה-לאָקאַל, מיט איין וואָרט אַבי נישט ווייסמאַן, וועט מען זיי פירן פאַרן ציימל.

ניין! מוזן מיר זיי זאָגן. ה' בערמאַן איז פאַר אונז אַזוי נישט אָננעמבאַר ווי ה' ווייסמאַן. די לעצטע האַנדלונגען זיינע האָבן אונז איבערצייגט, אַז די מיינונג וועגן זיין „איבערפּאַרטייאישקייט" און פּאָליטישער ערלעכקייט איז געווען אַ טעות. ה' בערמאַן קען נישט קומען אין באַטראַכט אַלס קאָמפּראָמיס-פּרעזעס, איבעריקנס נישט וועגן דעם גייט עס. סגייט אין דעם, וואָס דער „פּראָגרעסיווער בלאָק" וועט נישט לאָזן פאַרוואַנדלען די איינציקע אויטאָנאָמע יידישע אינסטיטוציע אין עפּעס אַ ג"ה וווּ סהערשט דער גוטער אָדער שלעכטער ווילן פון איין פּערזאָן מיט זיין אַ „באַבערדלטן" פּאָרטרעטער, וועלכער האָט באַצאָלט פאַרן כבוד 15 זל. ניין, דערצו וועט מען נישט דערלאָזן, אַלענפאַלס אַזוי לאַנג ווי לאַנג די דעמאָקראַטישע פּרינציפּן הערשן נאָך.

וועט אַט די כנופיא באַווייזן מיטן כוח פון דריטן צד, צו ווערן די בעלי-בתים דאָ איז פאַרפאַלן. ווייל אויך אויף נאָך זאַכן האָבן מיר נישט קיין מעגלעכקייט צו רעאַגירן. מסכים זיין דערצו וועט די יידישע באַפעלקערונג קיינמאָל נישט.

* * *

אין דער לאַגע וואָס איז איצט איינגעגאַנגען אין אונזער קהלה-לעבן קאָנען זיך נאָר די יידישע מאַסן ווינטשן צו ערוואַרטן פון דער מאַכט, דאָס זי זאָל זיי געבן אַ מעגלעכקייט פון נאָכאַמאָל פריי אָן וועמענס סאיז דרוק צו וויילן אירע פאָרשטייער צום ראַט פון דער יידישער קהלה אין ביאַלע. דאָס איינע ווילן מיר דערוואַרטן אַלס אויסוועג פון דעם געשאַפענעם פּלאָנטער.

ח.מ.

קאַראָל סולימאַ

רעד. פון „זעוו סומיעניאַ"

יידן — „אָקופּאַנטן"...

צווישן אַלע אויסגעדראָשענע זינלאָזיקייטן פון דער יידנפרעסערישע אַרגומענטאַציע, אַדורכגעלאָזטע דורך די שמוציקע זיפּן פון די רעאַקציאָנערע צייטשריפטן, האָט מיט אַ נייעם פאַלשן גלאַנץ אַ לייכט געטון דער פּראָצעס וועגן קאַמף מיט דער יידישער אָקופּאַציע, געוואָרפן אויפן סיים-געביט בשעתן „לייצטן פערד-געיעג" פונעם נאַראַ-פינפטל אונטער דער אָנפירונג פונעם טרויעריק באַרימטן דעפּוטאַט וואַצלאַוו בודזינסקי.

מיר האָבן נישט בדעה צו פאַרנעמען זיך ספּעציעל מיט דער פּערזאָן פון ה' דעפּוטאַט.

ער האָט זיך אַליין דיסקרעדיטירט, נישט אָננעמענדיק די אויפפאָדערונג פון די אָפּיצירן-יידן, סהאָט אים דיסקרעדיטירט דער פּרעמיער („איר זענט קראַנק, ה' דעפּוטאַט, כזאָג עס אייך אַלס אַרצט און אַלס קאָלעגע") און עס דיסקרעדיטירט אים די הילף, מיט וועלכער סאיילן צו אים די „אַרעזדאַווניקעס" — די „שליחים" פון צביעות און רכילות.

סאיז אים געלונגען צו באַאיינפלוסן גרויע מענטשן מיט גרויסע נעמען: פּלק. סלאַוועקס, רעגירונג (אַז זיי ווינטשן זיך פלומרשט, אַז ער — רעד. וו. בודזינסקי — זאָל ווערן דעפּוטאַט), בכן האָט ער דעפּוטאַט געמוזט בלייבן. סוועט אים אָבער נישט געלונגען איינצורעדן דעם פּרעמיער, אַז ער און זיין פינפטל רעפּרעזענטירן וועלכע סאיז פּוילישע מאַסן (די אינם ענדעקישן טייל — איצט - פאַרשטענדלעך „יאָ).

סגייט אונז נאָר אין דער הילף, וועלכע זיי ברענגען צו די אויסגעדראָשענע רעאַקציאָנער זינלאָזקייטן, ווען די שוואַרצע כוואַליע פון דער ענדעקישער קוליגאַנעריע האָט אָנגעהויבן אַראָפּצופאַלן. זיי ברענגען זי דורכן סיים-וועג און פאַרשטאַרקן די זינלאָזקייטן מיט פרישע איינשפּריצונגען פון ליגנט און רכילות.

דער שקר באַציט זיך אי צו דער געשיכטע אי צו דער איצטיקער קעגנוואָרט.

וועגן דער „יידישער שקלאַפעריי" האָבן געפויקט פון יאָרן אַלע ענדעקיש-ראָזוואַיאָווע גאַסן-צייטונגען. בודזינסקיס פינפטל האָט זיך אָנגעכאַפּט אָן דעם בעסער-קלינגענדיקן וואָרט: „אָקופּאַציע".

אָבער עס וועט גענוג זיין מעין צו זיין אין אַ ווערטער-בוך און אין דער געשיכטע, כדי פעסטצושטעלן דעם שקר אויפן שילד פון די נייע יידן-פרעסער און צו פאַרבייטן אים אין אַ זייפן-בלאָזן.

די יידן האָבן דעם האַנדל אין פּוילן אין זייערע הענט מיט געוואַלט נישט גענומען: דאָס האָבן מיר פּאָליאַקן — גוטוויליק אים זיי אָוועקגעגעבן און געבעטן, אַז זיי זאָלן גיטיגסט זיך מיט אים פאַרנעמען.

די יידן אין פּוילן ביים איצטיקן

(סוף אויף דער 4-טער זייט)

לייזער דער צעדרייטער

פון די כתבים פון אַ ייד, וועלכן מען האַלט פאַר אַ שטיקל משוגענעם.

איבערגעגעבן פון **א. ז.**

שלא עשני...

איך וויל דאָ פאַרצייכענען לזכרון אַ עפּיזאָד, וואָס כהאָב געהאַט מיט אַ ייד, אפשר אויך אַ שטיקל צעדרייטער ווי איך, דער ייד, אַ מר נפש ועבעך, וואָס די דעפּרעסיע האָט אים אַליין שטאַרק צוגעפּרעסט, און איז זער פאַרביטערט איבער די צרות פון כלל ישראל, האָט מיר געפּרעגט אַ קלאָץ-קשיא, ריכטיקער דריי קלאָץ קשיות מיט אַ מאָל.

מיר זאָגן — זאָגט ער — יעדן אינדערפרי דריי „שלא עשני"ס: „שלא עשני גוי", „שלא עשני עבד" און „שלא עשני אשה", יעדער ייד דאַנקט גאָט, וואָס ער האָט אים נישט באַשאַפן קיין גוי, קיין קנעכט און קיין פרוי. זענען די אַלע דריי אומזיסטע ברכות, ברכות לבטלה: ברכות, וואָס האָבן נישט קיין טעם, קיין זינען.

וואָס — פרעגט דער ייד מיט גרויס פאַרביטערונג — איז מיר אַזוי גוט, אַז איך בין באַשאַפן געוואָרן אַ ייד? וואָס איז אַזוי גוט אַלע יידן, וואָס זיי זענען יידן? אַ גלות האָט געטראָפן — מיר זענען נישט קיין גוים! זענען זיי מיט אונז מטפל האָבן פרייצלער, קוויסטן, נאַראָוועצעס וכדומה. און מען יאָגט און מפאַרפאָלגט אונז און מגיט אונז נישט קיין מקום מנוחה. און ואחרי ככלות הכל איז „ברוך אתה שלא עשני גוי", אַ דאַנק דיר, גאָטעניו, וואָס די האָסט מיר נישט באַשאַפן קיין גוי!

דאָס איז — מען נאָר דאָס אפשר נישט רעדן — להבדיל ווי אַמאָל, ווען די פּריצים זענען געווען די הערשער, איז ווען אַ פּריץ האָט געלאָזט אָפּשמייסן אַ פּויער, פלעגט דער געשמיסענער נאָך די שמיץ מוזן אַ קוש טון דעם פּריץ אין האַנט און זאָגן: „דזשענקויע", איך דאַנק דיר פּריצל.

און דאָס זעלבע — טענהט ווייטער דער ייד — איז מיטן „שלא עשני עבד". וואָס אַ שלימזל וואָלט מיר אַזוי שלעכט געווען, ווען איך איצט אַן עבד, אַ קנעכט, אַ דינער ביי עמיצן? איך וואָלט וויליג געווען צו זיין ביי עמיצן אַ דענשטשיק, אַ שטיוול-פּוצער, אַ פּאָמיניצע טרעגער, אָדער וואָס נישט איז. עסן וואָלט איך געהאַט! מאַ וואָס וואָלט מיר געפעלט? טויזנט מאָל בעסער ווי אומגיין שלינג און שלאַנג, פאַרשמאַכט הונגעריק, באָרוועס און נאַקעט און עס איז נישטאָ ווו אַ גראָשן צו פאַרדינען. טויזנט מאָל בעסער, ווי שוואַרצן דאָס פּנים און אָנקומען צום בית-לחם, גמילות-חסד וכדומה. לסוף — „ברוך שלא עשני עבד", אַ דאַנק דיר, וואָס די האָסט מיר נישט באַשאַפן אַ קנעכט! ווידער אַמאָל: „דזשענקויע פּאַנו".

און אַזוי איז אויך מיטן דריטן „שלא עשני", מיטן „שלא עשני אשה". אַ דאַנק אים, וואָס ער האָט מיר נישט באַשאַפן קיין אשה! און וואָס, חלילה, וואָלט עס מיר געשאַדט למשל ווען איך בין נישט קיין מאַנסביל, נאָר טאַקע אַ פרוי? די גאַנצע זאַך איז, איך וואָלט נישט געהאַט אַזוי פיל מצוות, אַזוי פיל פליכטן אויף מיין קאָפּ, נו, איז נישט! וואָרום וואָס משטיינס געזאָגט, האָב איך פון די סך מצוות? אַי וואָס, עולם-הבא? נו, זענען דען פרויען אָפּגעוויזן אָדער אָפּגעזאָגט פון עולם הבא? און אפילו גוים זענען אָפּגעוויזן פון עולם-הבא. זאָגט דאָך אונזער גמרא: חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם-הבא". איז דאָך מסתמא גוישע חסידיסטעט אויך. היינט פרעג איך אויך, וואָס וואָלט מיר געהאַט, ווען איך בין נישט קיין ייד און נישט קיין מאַנסביל, נאָר פשוט אַ גויה, אַן ערלעכע גויה?

ווען איך בין נישט דאָס וואָס איך בין נאָר אַ געוועזענלעכער „ערלית", וואָלט איך גיכער אפשר געקענט עפּעס פאַרדינען אויף אַ פרוי, שענקט מען מער אויפמערקזאַמקייט און מוואָלט מיר געגעבן עפּעס צו פאַרדינען. מוואָלט פרעמדע וועש געוואַשן, פּאָדלאָגעס געסקראָבעט און וואָלט מיין שטיקל ברויט פאַרדינט ערלעך. איז אָבער די מעשה: נעם אָן פאַר גוט, וואָס די ביסט אַ יידיש קינד און אַ מאַנסביל און מאַך די ברכה: „ברוך שלא עשני אשה".

אַ צינד — האָט דער ייד פאַרענדיקט — האָב איך אייך געפרעגט דריי קשיות און ענטפערט מיר אַ תירוץ.

ואני הקטן, המכונה לייזער דער צעדרייטער, האָב קודם כל גערעכטפאַרטיקט דעם ערשטן „שלא עשני", אָבער אָן הויבע אויפקלערונגען און איבערצייגונגען, אַז מיר יידן זענען טאַקע די „עם סגולה מכל העמים", דאָס אויבערשטע פון שטויסל צווישן אַלע פעלקער, די ריכטיקע „אתה בחרתנו"קעס נאָר אויף אַ גאַנץ פשוטן שטייגער.

פאַ־ן „שלא עשני גוי" — האָב איך געזאָגט — קומט דעם אויבערשטן אַ ברייטן יישר כח און מיר דאַרפן דאַנקען און לויבן זיין ליבן נאָמען דערפאַר, וואָס ער האָט אונז באַשאַפן יידן. נישט קיין גוים. מחמת דוקא לעת כזאת, ווען דער אַנטיסעמיטיזם בושעוועט אויף דער וועלט איז די גוים גאָרנישט אַזוי פויגלדיק ווו מקען מיינען.

שווער — זאָגט מען — צו זיין אַ ייד, און צו זיין אַ גוי איז אפשר נאָך שווערער. ווייזט זיך אַרויס איינער אַלס אַנטיסעמיט, גיט מען אים פעפער צו

פון ביאַלער לעבן

אויף וואָס מוסרים זענען אַלץ פעיק

אין מיטן ווינטער, בשעתן סאַמע קנאַקעדיקן פראָסט איז גאָר ביי אונז אַ שטאַרק גערעטעניש: אַ גערעטעניש אויף... מסירות, וואָס מערן זיך ווי שוואָמען נאָך אַ רעגן. די פרישסטע פון זיי איז גאָר אַן אָריגינעלע.

צום לובלינער וואָיעוואָדע איז איינגעפלאָסן אַן אָנקלאַגע קעגן היגן סעקרעטאַר פונם פלייש-צעך, אַז ער זאָל האָבן איבערגעקויפט דעם וויצע-וואָיעוואָדע, אַז דער דאָזיקער זאָל אַרויסגעבן פאַר ביאַלע קאָנצעסיעס אויף כשר פלייש אין אַ גרעסערע צאָל, ווי סאיז פאָרגעשריבן. די דאָזיקע מסירה איז פאַרזען מיט די „אונטערשריפטן" פון ח. ל. רובינשטיין, ב. קאָן, ש. רובינשטיין, ה. ראַדזינעק, א. יורבערג, א. האַנדלסמאַן.

די אויספאָרשונג פון דעם ענין שטעלט פעסט, אַז די אונטערשריפטן זענען געפעלשטע, אַז די אויבנדערמאָנטע פערזאָנען האָבן נישט קיין שום שייכות מיט דער אָנקלאַגע. די מאַכט זוכט דעם געהיימען מחבר פון דער אויסגעטראַכטער מסירה. מיר האָפן, אַז דער מיאוסער מוסר וועט נישט אויסמיידן די פאַרדינטע שטראָף.

פאַרמשפט אַ היגן דאָקטאָר אויף 6 מאָנאַטן תפיסה

דער היגער ד"ר כאַלאָדקאָווסקי וווינט אין הויז פון ה' יוסף בראַדאַטש, אָבער קיין באַזונדערן חשק צו צאָלן אים דירה-געלט האָט ער נישט. יעדן מאָל ווען דער בעל-הבית פלעגט אים קומען מאָנען דירה-געלט, פלעגט זיך דער דאָקטאָר באַגייען מיט אים גראָב און העסלעך. פאַר'ן דירה-געלט פון יאָר 1936 האָט אים ה' בראַדאַטש געמוזט אָנקלאָגן אין שטאָטישן געריכט. דאָ האָט דער דאָקטאָר געוויזן קוויטירונגען, אַז ער האָט דעם בעל-הבית יאָ באַצאָלט. ה' בראַדאַטש האָט באַלד אויפן אָרט [illegible] געוויזן דעם געריכט, אַז די קוויטירונגען זענען געפעלשט, נעמלעך, אַז ד"ר כאַלאָדקאָווסקי האָט די יאָר-דאַטעס אויף די קוויטלעך פון 35 טן יאָר פשוט איבערגעמאַכט אויפן יאָר 1936.

ה' בראַדאַטש האָט דערלאַנגט אַן אָנקלאַגע צו דער פּראָקוראַטור. היינטיקן דינסטאָג איז אין קרייז געריכט פאָרגעקומען דער פּראָצעס. אונטערן פאָרזיץ פון ה' פּרעזעס וואָלעווסקי, בעת וועלכן סאיז אויפן סמך פון אַ גראַפאָלאָגישער עקספּערטיזע פונם האַנטשריפט אויף די פריער פאָרגעלעגטע קוויטירונגען פעסטגעשטעלט געוואָרן, אַז ד"ר כאַלאָדקאָווסקי האָט די דאַטעס אויף די קוויטירונגען יאָ געפעלשט. דאָס געריכט האָט צוליב דעם פאַרמשפט דעם ה' בראַדאַטשס לאָקאַטאָר, דעם ד"ר כאַלאָדקאָווסקי אויף 6 מאָנאַטן תפיסה אָן שום אָפּלייגן די שטראָף.

אַמטלעך באַשולדיקט האָט דעם אָנגעקלאָגטן דער פּראָקוראָר פּיעקאַרטשיק, וועלכער האָט זער שאַרף געטאַדלט דעם טאָט פון ד"ר כאַלאָדקאָווסקי. פאַרטיידיקט האָט אַדוו. אָקולאַ.

אָפּקלאַנגען פון די „גאַז-פּראָבן"

מיט עטלעכע מאָנאַטן צוריק זענען דורכגעפירט געוואָרן גאַז פּראָבן. אין צוזאַמענהאַנג דערמיט האָט די פּאָליציי צוזאַמענגעשטעלט אַ רייע פּראָטאָקאָלן קעגן די, וואָס האָבן בעת די פּראָבן נישט פאַרשטעלט דאָס פייער אין שטוב. די אַדמיניסטראַטיווע מאַכט האָט זיי באַשטראָפט צו זיבן טעג אומבאַדינקטן אַרעסט. די באַשטראָפטע האָבן אַפּעלירט אין קרייז-געריכט און לעצטנס איז פאָרגעקומען פינף פּראָצעסן פון דעם מין.

פאַרטיידיקט די אָנקלאַגע האָט דער יידישער אַדוואָקאַט ה' סאַפּרין. דער לעצטער האָט אויפגעוויזן, דאָס די פאַראָרדנונג פון דער מאַכט וועגן אויסלעשן דאָס ליכט זעט נישט פאָר קיין סאַנקציעס פאַרן נישט צופּאַסן זיך צו דער פאַראָרדנונג, אַזוי אַרום איז נישטאָ קיין גרונד די אָנגעקלאָגטע צו באַשטראָפן.

דאָס קרייז געריכט האָט מסכים געווען מיט די מאָטיוון פון אַדוואָקאַט און די אָנגעקלאָגטע באַפרייט.

פון ציוניסטישן לעבן

דער באַזוך פון חבר אינזשינער לאַנדשטאַק

שבת אָוונט איז פאָרגעקומען אַ רעפעראַט פון מיטגליד פון צ. קאָמ. פאָרזיצער פון „חלוץ בעל מלאכה" אין פוילן ח' לאַנדשטאַק. דער רעפערענט האָט אין אַ אינהאַלטסרייכן רעפעראַט געשילדערט די לאַגע פון די יידן אין ארץ-ישראל. אין צווייטן טייל פון זיין רעפעראַט איז אַרומגערעדט געוואָרן די פּאָליטישע לאַגע פון די יידן אין פוילן. דער רעדנער האָט אָנגעוויזן אויף פאַרשידענע מאָמענטן, וועלע ווייזן, אַז מיר טרעטן אַריין אין אַ נייע תקופה פון געזעלשאַפטלעכער טעטיקייט. אָנווייזנדיק אויף דעם פאַקט וואָס די פאַררעטערישע אגודה האָט זיך קאָמפּראָמיטירט אויף דער יידישער גאַס צוליב איר קריכערישקייט, רופט חבר לאַנדשטאַק אַריינצוטרעטן אין די ציוניסטישע רייען, כדי צו זיין צוגעגרייט צו די אויפגאַבן, וועלכע דערוואַרטן יעדן ייד אין פוילן.

דער רעדנער איז באַשאָנקן געוואָרן מיט אַפּלאָדיסמענטן פאַר זיין אינהאַלטסרייכן רעפעראַט.

נאָכן רעפעראַט איז פאָרגעקומען אַ געשלאָסענע חברים-באַראַטונג, וועגן געוויסע ציוניסטישע פראַגן אין ביאַלע נאָכן באַקענען דעם חבר לאַנדשטאַק מיט די ציוניסטישע אָנגעלעגנהייטן פון דער אָרג. ווי אויך נאָכן אָננעמען באַשלוסן וועגן פאַרשטאַרקן די ציוניסטישע טעטיקייט ביי אונז אין שטאָט, איז דער חשובער גאַסט אָפּגעפאָרן.

אַכטונג ציונים און סימפּאַטיקער

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער ציוניסטישער לאַנדעס קאָנפערענץ ווערט איר געבעטן אין אינטערעס פון האָבן שטים-רעכט ביי די דעלעגאַטן-וואַלן אויסצוקויפן אייערע מיטגלידס קאַרטן אויפן יאָר 1937. דער לעצטער טערמין אויסצוקויפן די קאַרטן אום צו האָבן וואַל-רעכט איז דער 2 יאַנואַר. מיטגלידס-קאַרטן קען מען אויסקויפן ביי די חברים: אַגרעס יצחק, קאַנטאָר דוד, ראָזענבוים יעקב אהרן, אָרלאַנסקי צבי און מיאַדעק חיים.

חברים! געדענקט אין לאַנדעס-קאָנפערענץ און פאַרזאָרגט זיך מיט מיטגלידס-קאַרטן אויף 1937.

אַלע חברים דערפילן זייער חוב און קויפן אויס די מיטגלידס-קאַרטע!

אימפּאָזאַנטע ענטוויקלונג פון פ. ק. אַ. אין יאָר 1936

אויף די פּרעסע-קאָנפערענץ פון 21 יאַנואַר 1937 האָט דער ה' פּרעזעס פון פ. ק. אַ. ד"ר. ה. גרובער איבערגעגעבן פאַר דער עפנטלעכקייט צוו. אַנד. פאָלגנדע אינטערעסאַנטע אינפאָרמאַציעס:

טראָץ די אונגינסטיקע באַדינגונגען, וואָס האָבן זיך געשאָפן אין 1936 אויף אונזער געלט-מאַרק אין שייכות מיט די פינאַנס-געשעענישן אויף די אויסלענדישע מערק, האָט זיך די טעטיקייט פון פ.ק.אַ. ווייטער גינסטיק ענטוויקלט.

די אַלגעמיינע וועקלאַדן-סומע איז, אין פאַרגלייך מיטן פריהערדיקן יאָר, געוואַקסן אין 1936 מיט 13.981.942.60 זל. און דערגרייכט אַ סומע פון 895,7 מיליאָן זל. די דערגרייכטע אַלגעמיינע וועקלאַדן סומע שטעלט פ. ק. אַ. אויפן ערשטן אָרט צווישן די פינאַנסיעלע גרופּן-אינסטיטוציעס אין פוילן. אונזער אינסטיטוציע זאַמלט לערך אַ דריטל פון דער אַלגעמיינער וועקלאַדן-סומע אין פוילן.

די אָפּשפּאָרונגס - אָפּטיילונג ווייזט אַרויס אין באַריכטס-יאָר אַ נישט גרויסן וועקלאַדן-אונטערשייד, וואָס באַטרעפט 13 מיליאָן זל. דאָס דאַרף מען אין אַ גרויסער מאָס צושרייבן דעם אָפּפלוס פון די גרעסערע וועקלאַדן, וועלכע ווייזן אַרויס אַ טענדענץ צו אינוועסטיציעס און זענען אַריבער אויף טשעק-וועקלאַדן, וועלכע זענען אויסגעוואַקסן מיט 29.6 מיליאָן זל. די דאָזיקע דערשיינונג דאַרף מען באַטראַכטן אַלס גינסטיקע.

די אַלגעמיינע וועקלאַדן-סומע האָט סוף 1936 דערגרייכט אַ סומע פון 663,7 מיליאָן זל. די צאָל אָפּשפּאָרונגס-ביכלעך איז אין באַריכטס-יאָר אויסגעוואַקסן מיט כמעט 400 טויזנט, דערגרייכנדיק סוף 1936 יאָר 2.287.000 אַזוי אַרום פאַלט אויס איין אָפּשפּאָרונגס-ביכל פון פ. ק. אַ. אויף 15 איינוווינער.

אין טשעקן-אומזאַץ איז די אַלגעמיינע אומזאַץ - סומע געוואַקסן מיט 576 מיליאָן זל. און אויסגעמאַכט 28.1 מיליאַרד זל. סאיז אויך געוואַקסן די צאָל טשעק קאָנטאָס (מיט 1,490), וועלכע באַטרעפט 77.991 קאָנטאָס.

די ענטוויקלונגס-דינאַמיק פון לעבנס-אַסעקוראַציע ווייזט אַרויס אַ וווקס סיי אין דער צאָל פּאָליסן, סיי אין דער

שמעקן. אַזוי ווי למשל דעם ה' דעפּוטאַט בודזינסקי (וועלכן דער ה' פרעמיער האָט געיצהט היילן זיך די נערוון...). אַ היימישער גוי פלעגט האָבן אַ ווערטל: „ניע טשעפּאַי זשידאַ, ניע מאַראַי ווי'אַ", טשעפּע נישט קיין יידן און פאַרפּאַטשקע נישט דיין צורה. איז איינער ווידער אַ גוטער גוי, וואָס נעמט זיך אָן פאַרן כבוד ישראל — אַ זאַך וואָס טרעפט אַפילו זייער זעלטן — ווערט ער פאַרהאַסט און פאַראַכטעט פון אַנדערע גוים, פון פריינד און אַפילו פון אייגענע ברידער ווערט ער אַלס שבת-גוי, אַלס „זשידאָווסקי נאַכאַלעק" געטאַדלט.

פּאָלאַקאָשים — זאָג איך — פּאַסירט אַ מאָל, אַז אַ גוי זאָל זיך אויסשפּרעכן אַלס אוהב ישראל און כנייט מיט. טרעפט נאָך פאַר די וואַלן צום סיים, שטאָטראַט א.אַ.וו. ווען אַ גוי קאַנדידירט אין אַ יידישן וואַל-קרייז און פּראָקלאַמירט זיך אין זיינע רעדעס אַלס יידישער פריינד, למשל אונזערע בודזינסקיס, קאַנס, מירסקיס א.אַ. און ער ווערט דערפאַר נישט געטאַדלט, אָבער איז צוליב דעם. ווייל די גוים ווייסן, אַז דאָס איז בלויז אַ בלאָף, כדי צו געווינען יידישע שטימען. זאָל אָבער איינער ווירקלעך זיין אַ יידן-פריינט, פאַרלירט ער די לאַסקע ביי אַ סך פון זיינע גלויבנס גענאָסן און דאָס פאַרשאַפט אים אָפט אַ סך אומאַנגענעמלעכקייטן.

בינו לבינו. איז שווער צו זיין אַ גוי, אַ ייד קען מיט זיין יידישקייט מער און לייכטער יוצא זיין ווי אַ גוי מיט זיין גוישקייט, אָט האָבן מיר אַ ביישפּיל ביי אונז אַ ייד אַ כל בו מסירות, שפיכת דמים, גזל הרבים א. א. וו. ווערן אים פאַרגעוואָרפן עפנטלעך, **קוואַפּעט** זיך און וויל דווקא ווערן ראש הקהל אונזערער. קהל האָט אים אָבער שוין געגעבן, אַ ייד קיין עין הרע איבער די שמונים זאָל ער זיך בעסער אָפּרוען, קען ער נישט לערנען, זאָל ער תהלים זאָגן, ווי ר' מאיר מיכל ע"ה אונז אַלע צו לאַנגע יאָר האָט זיך נוהג געווען אויף דער עלטער... און ער דווקא טוט אַלע התפעלות אום צו ווערן דער ראש הקהל, געפינען זיך בינדעסטוועגן אנשי שלומו וואָס זאָגן: אמת, מיר ווייסן און מיר זענען מודה, אַז די אַלע אים פאַרגעוואָרפענע חטאים איז ער באַגאַנגען, מיר האָבן אָבער נישט קיין אַנדערן צווישן אונזערע און אַ באָרד אַ גרויסע טראָגט ער, זאָל ער טאַקע זיין ראש הקהל.

אָט דערפאַר איז טאַקע ריכטיק די ברכה „שלא עשני גוי", ווייל ערשטנס וואָלטן גוים להבדיל נישט מסכים געווען צו אַזאַ ראש הקהל און אַ גוי להבדיל מיט אַזאַ פאַרגאַנגענהייט וואָלט באַלד נישט געהאַט דאָס דרייסט נאָך צו וועלן ווערן אַ קהל-פירער.

דער מקשן האָט זיך באַגנוגנט מיט מיין תירוץ, ער וועט — האָט ער געזאָגט — קומען נאָך אַמאָל, איך זאָל אים פאַרענטפערן די אַנדערע צוויי „שלא עשני"ס". איך וועל דאָס איה"ש טאָן און אייך פאַרצייכענען אין מיינע כתבים.

פרויען פון טאָוואַזשיסטווע

מרים.

(אונטערגעהערט)

— גוט מאָרגן, פרוי מאַניאַ!

— אַ גוט מאָרגן פרוי סאָניאַ!

— ווו איז אייער זון?

— אַך, מיין זון? וואָס זאָל איך אייך זאָגן, שוין נישט אויסצוהאַלטן. כהאָב שוין קיין כח נישט. ער גייט מיט די פאַניע גוטשע פון אינדערפרי אָן שפּאַצירן און איך מוז אַ גאַנצן טאָג האָרעווען מיט דער דינסט. וועלכער עסט מיר אויף די גאַל. אַך, וואָס האָב איך געוואָלט זאָגן, יאָ, וואָס זאָגן זי אויף דער הינטיקער מאָדע? די שניידערין האָט מיר אַנומלט אָפּגעבראַכט דעם „האַסאַק" וואָס זאָל איך אייך זאָגן — האָב איך זיך מיט איר אַנגעמאַטערט ביז זי האָט פאַרשטאַנען ווי אַזוי אויפצוניייען דעם „קאַסאַק" מען פאַרמאַטערט מיך, אַנגעזעצט זיך אויף מיר און מוטשעט! שטעלן זי זיך פאַר מיין „פעך", אָט האָב איך געלייענט אין „נאַש - פשעגלאָנד", אַז די קליינע „זשוטשיקעס" זענען שוין נישט מאָדנע נאָר גרויסע. כטייל, אַז כוועל פון זיינען אַראָפּ. אָזאַ „זאַוואָד"! סאיז נישט צום אויסהאַלטן, פּראַשאַן פּאַני! וואָס האָב איך געוואָלט פרעגן — יאָ, זי זענען זיכער געווען אין „וואַלינער טעאַטער" אמת, „צודנע שטוקע" כבין געווען אַנטציקט! זי האָבן געזען די „סטראָיען" סאַראַ אַרמעט סליגט אין דער „גאַרסאַרקע" וואָס די אַרטיסטן מ. האָט געטראָגן, און דער אַרטיסט ק. שפּילט פּראַכטפול, אַך, זיינע דעמאָנישע אויגן און לאַנגע - פינגער! דאָ האָט פרוי סאָניאַ באַמערקט פון ווייטנס די פרוי רוזשאַ.

— כבעט אין פּאַני, מאַניע גיבן זי נאָר אַ קוק וואָס פון דער פּאַני רוזשע איז געוואָרן, סאַראַ „ליניע" ערשט פאַראַיאָרן איז זי דאָך געווען „אַבושידליווע" און איצט --- „שיקאָווע" עלעגאַנט, נאָר איר זעט, ס'פּנים איז ביי איר „געזנישטשעט" איך נאַפּשיקלאַד וואָלט זיך נישט „געמאָזלעט" אָבי וועלכן פּראָנט דאָרט צו געפעלן. וואָס, „מאַזשעשן" זיך, פאַר עמיצן וועגן, אַהאַ! „ניעמאַ גלופּיך" אַלץ, כבין שטאַרק מיד מיר וועלן אפשר אַריין אין „קלוב", כבין שוין געווען היינט איינגעלאַדן קילאָמעטערס גאַנצע, ווייל דער דאָקטאָר זאָגט אַז כהאָב שמאַלץ אונטערן האַרצן און מען מוז דאָך נאָכלויפן דער מאָדע.

פּראַשען פּאַני, כמוז שוין אַריין אין צוקערניע, סויצט דאָרט דער שיינער פּאַרוטשניק מיט די „סטאַלאָווע" אויגן. דאָווידזעניאַ!

פאַרזיכערונגס-סומע. אין משך פון די אַכט און ½ האַלב יאָר פון איר עקזיס-טענץ האָט די דאָזיקע אָפּטיילונג דער-גרייכט 5 טויזנט אַסעקוראַציע-פּאָליסן אויף אַן אַלגעמיינער פאַרזיכערונגס-סומע פון 183,7 מיליאָן זל.

די קרעדיט-אַקציע פון פ. ק. אָ., געפירט אויפן וועג פון אויסקויפן פּאַ-פּירן מיט שטענדיקער פּראָצענטירונג (אַלזאָ — אַקציע צו שפּייזן דאָסווירט-שאַפטלעכע לעבן מיט ביליקן לאַנגטער-מיניגן קרעדיט) האָט אין 1936 זיך אויסגעדריקט מיט אַ סומע פון 696,1 מיליאָן זל., און צוזאַמען מיט דער אָפּטיילונג פאַר לעבנס-אַסעקוראַציע — 723,9 מיליאָן זל.

די קורצטערמיניקע קרעדיטן, צו וועלכע מיר פאַררעכענען קרעדיטן קעגן משכנות פון ווערט-פּאַפּירן, אויסקויף פון וועקסלען און אַקצעפּטן, וועקסל-קרעדיטן און הלוואות אויף היפּאָטעקן און פאַרזעצטע פּאָליסן, זענען אויסגע-וואַקסן צוזאַמען מיט 6,5 מיליאָן זל. דערגרייכנדיק צום סוף פון באַריכטס-יאָר 43,1 מיליאָן זל. סאיז כדאי אויך אויפמערקזאַם צו מאַכן אויף דער אַק-ציע צו קרעדיטירן דאָס קליינע סוחרטום, וואָס האָט זיך אָנגעהויבן אין באַריכטס-יאָר.

די וועקסלען-אינקאַסאָ-אָפּטיילונג האָט אָנגענומען 425 טויזנט וועקסלען אויף דער אַלגעמיינער סומע 61,5 מיליאָן זל., אין פאַרגלייך מיט פריערדיקן יאָר האָט די דאָזיקע אָפּטיילונג געוויזן אַ וווּקס פון אינקאַסאָ-וועקסלען אויף 73 טויזנט שטיק.

רעזומירנדיק די אויבן - געבראַכטע אינפאָרמאַציעס, זען מיר, אַז די טע-טיקייט פון פ. ק. אָ. גרייכט היינט אין די ווייטסטע ווינקעלעך פון לאַנד, צו אַלע אַן אויסנאַם ספערן פון דער גע-זעלשאַפט, און אויך מחוץ די גרעניצן פון אונזער לאַנד, דערפילנדיק צווישן פּאָלאַקן די שליחות פון פאַרשפּרייטן די אידעע פון שפּאָרזאַמקייט און לעבנס-פאַרזיכטיקייט, און אַלס דיספּאָנענט פון רויקע סומען, וואָס בילדן דאָס אייגנטום פון קליינע זאַמלער, שאַפט זיי איבער פ. ק. אָ. און קאַפּיטאַלן, וועלכע קומען צוריק צו די ווירטשאַפטלעכע אומזאַצן אין דער פאָרם. וואָס איז אַמ-בעסטן פאַרווענדבאַר פאַר אונזער ווירט-שאַפטלעכן אָרגאַניזם — אין דער פאָרם פון ביליגן און צוטריטלעכן לאַנגטער-מיניקן קרעדיט.

קינאָ „אַלבאַ“ איז צושטאַנד פון ליקווידאַציע

דער קינאָ „אַלבאַ“ מאַכט זיך צו. די סיבה איז, דאָס וואָס צווישן די שותפים איז נישטאָ קיין איינקייט. סוועט וואַרשיינלעך געשלאָסן ווערן אַ נייע שותפות, נאָר מיט איינעם פון די פריערדיקע שותפים. געוויסע קאָמבי-נאַציעס ווערן שוין געמאַכט אין דער הינזיכט, אָבער סזענען נאָך מעגלעך געוויסע ענדערונגען.

ווי מיר ווערן געוווּיר, איז מעגלעך, אַז 2—3 יידן מיטן רעזערוו פאַר. ק. זאָלן בילדן די נייע קינאָ-אינטערנעמונג.

לאָמאַז-פּאָדל.

די נייע קהלה - לייטונג ביי דער אַרבעט

נאָכן לאַנגן וואַל-געראַנגל אַרום דעם „קהלה-שטיבל“, האָט די לייטונג פון דער נייער קהלה די מעגלעכקייט צו אינפאָרמירן אין וועלכן טיפן תהום אונ-זער קהלה-וואָגן איז פאַרזינקען.

ביים היינטיקן טאָג זינקט זי אין פאַרשידענע חובות און פאַרלעגענע שטייערן. די „אולגע“ אויף פאַרלעג. „אַסעקוראַציע - טקלאַדקע“ פאַר די קה-לישע בנינים. איז פאַרנאַכלעסיקט גע-וואָרן און דער חוב ביים היינטיקן טאָג באַטרעפט — 586 זל. דער קאָמאָרניק איז אַן אָפּטער גאַסט, וואָלט זיך די קאַדענץ פון די „אַלטע“ פאַרצויגן אויף נאָך 2 מאָנאַטן, וואָלט די היגע מקוה אין אַ שיינעם פרימאָרגן ליציטירט געוואָרן.

די פאַרלעגענע פענסיעס פון רב, שוחטים און שמש באַטרעפט אין די טויזנטער. דער „הכנסה - קוויטאַריוש“ האָט אפילו אין זייער קאַדענץ-צייט „צוביסלעך“ געריסן... אָבער אויך הוצ-אותן זענען דאָ... דער רעכנונג שטימט...

די אַ. ג. קהלה פון „פּאַרקאַנען“ און „מאַטעריאַלי פּישמיענע“ האָט איר קאַדענץ געענדיקט, איבערלאָזנדיק אויף די פאַרלעגענע חובות אַ „דעקונג“ פאַר די לעצטע 3 יאָר פאַרלעגענע עטאַטן אויף אַ... 200 זל.

כאַראַקטעריסטיש איז דאָס נאָך אַלע אויסגאַבן אויף “מאַטעריאַלי פּישמיענע“ האָט די קהלה נישט פאַרמאָגט אין איר אינוווענטאַר אַ אייגענעם... טינטער און פעדער...

אויף די לעצטע זיצונגען פון דער היגער קהלה-פאַרוו., איז צוזאַמענגע-שטעלט געוואָרן דער בודזשעט אויפן יאָר 1937, וועלכער פאַרמאַכט זיך (אויף דער זייט פון „הכנסה“ און „הוצאָה“) מיטן ציפער 6773 זל. די עטאַט-רשימה אויף דעם יאָר באַטרעפט 1512 זל., שחיטה — 2967 זל. די פענסיעס פון רב און שוחטים (אויף דעם יאָר) באַ-טרעפט 440 זל.

משה שקלאַרוש.

וועגן פילמען פון דייטשער פּראָ-דוקציע

לעצטנס ווערן ביי אונז אין שטאָט דעמאָנסטרירט דייטשע פילמען. דער באַזוכער ווייסט נישט דערפון, ווייל זיי דערשיינען אונטער אַ ווינער מאַרקע. אויך מיר האָבן נישט קיין מעגלעכקייט צו רעאַגירן אויף אַזעלכע פילמען, צו-ליב געזעצלעכע טעמים.

מיר גיבן צו ווייסן, אַז אפילו באמת ווינער פילמען זענען שוין איצט אויך „דייטשע“, ווייל די ווינער פילם - פּראָ-דוקציע האָט איינגעפירט דעם דייטשן אַריער-פאַראַגראַף אינם באַצוג צו יידי-שע אַרטיסטן, נישט אָנגאַזשירנדיק זיי צו דער אַרבעט.

צוליב דעם, וואָס די היגע צוויי קי-נאָס „שוויאַטאָוויד“ און „טאַנטשאַ“ האָבן זיך פאַראייניקט און וועלן אַזוי אַרום קאָנען אָנוואַרפן דעם קינאָ-באַזו-כער ווינער פילמען, האַלטן מיר פאַר גע-ווונטשן נישט צו לאָזן זיך צוווּנגען צו אַזעלכע פילמען און אין אַזעלכע פאַלן צו האַלטן פונם פסוק: אשרי יוש-בי ביתן ...

CZŁOWIEK WOLNY ZEW SUMIENIA

אין לאָדזש דערשיינט אַ וואָכנשריפט אויף דעם נאָמען. זי דעמאַסקירט אומ-ברחמנותדיק די אַלע אַנטיסעמיטן און ראַסיסטן, וועלכע שטרייבן איינצופירן אין פּוילן די מעטאָדן פון אונזער מערב-שכן. די וואָכנשריפט איז אַן אויסדרי-קערן פון ליבעראַלן געדאַנק צווישן די פּאָלאַקן-קאַטאָליקן, וועלכע זען דעם מענטש אפילו אין ייד.

די אַלע, וועמען דער קאַמף מיטן אַנטיסעמיטיזם איז נאָנט, דאַרפן דעם „רוף פון געוויסן“ שטיצן דורך אַבאָ-נירן אים. דער פּרייז פון איט איז אַ קוואַרטל איין זלאָטע איינצושיקן אויפן אַדרעס:

„Zew Sumienia“, Łódź, Kilińskiego 86. skrz. pocz. 192, P. K. O. 67000.

יידן-„אָקופּאַנטן“...

מאָמענט האָבן נישט אין זייערע הענט דעם האַנדל אין הונדערט פּראָצענט, און אַן אָנווענדונג פון כח, פאַרנעמען זיך מיט אים פּאָליאַקן, אוקראַאינער, דייטשן וכדומה.

אינם רעזולטאַט פון נאַטירלעכע עקאָ-נאָמיש-סאָציאַלע פּראָצעסן געפינט זיך דער איינטראָגלעכער הורט-האַנדל אין הונדערט פּראָצענט, דער איינטראָגלעכער הורט-האַנדל אין העכער פופציק פּראָצענט דווקא אין קריסטלעכע הענט. בלויז ווייניקער פון פופציק פּראָצענט ליגט ער ביי יידן.

אינם דעטאַל-האַנדל — אינם מיטל-מעסיקן — האָבן אין אַלגעמיין די יידן די אויבער האַנט. ערשט דער קליינער האַנדל. דער סטראַגאַן-האַנדל, בכן דער האַנדל פון דער וועגעטירנדער נויט געפינט זיך הויפּטזאַכלעך, ווייל און 90—80 פּראָצענט, אין די הענט פון דער יידישער באַפעלקערונג.

אָבער די דאָזיקע באַפעלקערונג פאַרוועט נישט קיינעם מיט כח צו שטעלן זיך הינטערן סטראַגאַן, דאָס פּלאַפּלען אַלזאָ וועגן עפּעס אַן אָקו-פּאַציע איז אַ לעכערלעכע שקר און אַ חוזק פון יענעמס נויט.

דער פּרווו פון בירגערלעכן דער-נידריקן די יידישע באַפעלקערונג איז אַ מיאוסע התנהגות פון דעמאַגאָגן אָן מענטשלעך געוויסן און אָן אַ געפיל פון מענטשלעכע פאַראַנטוואָרטלעכקייט.

די יידן האָבן דעראָבערט בירגער-לעכע רעכט דורך דורות-לאַנגער באַ-וווינונג פון דער פּוילישער ערד און דורך זייער רעאַלן אין פּאָזיטיוון ביי-טראָג צום קולטורעלן און עקאָנאָמישן אויפשטייג פון דער אַמאָליקער און איצ-טיקער רעפּובליק, דורך בלוטיקע קרבנות פון פאַרמעגן און לעבן לטובת דער דערהאַלטונג און שפּעטער דורך גע-ווינונג פון אומאָפּהענגיקייט.

די פון זיי, וועלכע זענען געגנצלעך פאַר פּויליש געוואָרן (למשל: אשכנזי, קליינער, לעשמיאַן, רובינשטיין טובים) האָבן זיך פאַרדינט פאַר פּוילן אָפּט הויך איבער דער מאָס פון די צו זיי גלייכער מיטן ניוואָ און מיט די מעג-לעכקייטן פּאָליאַקן פון דור דורות.

(ענדע קומט)

יידיש: מ. ל.

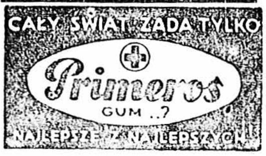

ציוני! צי האָסטו שוין אַ מיטגלידס קאַרטע אויפן יאָר 1937?

וואָס וויל מען פון שפּאַניש - מאַראָקאָ?

אין דער לעצטער צייט האָט מען זיך שטאַרק אָנגעהויבן רעדן מיט שפּאַניש-מאַראָקאָ. יעדער וואָלט עס געוואָלט באַקומען פאַר זיך און יעדער רעכנט דעריבער, אַז דאָרט ווי צוויי שלאָגן זיך געווינט תמיד דער דריטער...

מאַראָקאָ ווערט איינגעטיילט פאַרוואַל-טעט פון פראַנקרייך און פון שפּאַניע. באַשטעט אָבער דאָס פראַנצויזישע מאַ-ראָקאָ נעמט אַרום אַ שטח פון 420 טויזנט קוואַדראַט קילאָמעטער, האָט שפּאַניש-מאַראָקאָ אינגאַנצן די גרויס פון 28.213 קוואַדראַט קילאָמעטער. דערפון איז אַ גרויסער טייל מדבריות, און וועלכע שפּאַניע האָט געגעבן דעם קאַ-מאַניע שווערע פאַרברעכערס, וואָס גייען דאָרט אין אַ קורצע צייט צוגרונד.

פונדעסטוועגן זענען אויף דעם קליי-נעם שטח פון שפּאַניש מאַראָקאָ פאַר-אַנען ערדפּראָדוקטן, וואָס זענען ווערט אַ הון רב.

מיט צענדליקער יאָר צוריק האָט שפּאַ-ניש מאַראָקאָ איינגעשטעלט אויפן פּראַגער יריד וואָס דאָס לאַנד ברענגט אַרויס.

דאָס וויכטיקסטע איז דאָרט פאָספאַט, אַ פּראָדוקט וועלכעס מבאַנוציקט אין דער גאַנצער וועלט פאַר דער לאַנד-ווירטשאַפט און פאַר פילע אינדוסטריען. דאָרט אין שפּאַניש - מאַראָקאָ געפינט זיך דאָס בעסטע פאָספאַט פון דער גאַנצער וועלט. מבאַדעקט דאָרט אַ שטח פון צווייטויזנט קוואַדראַט קילאָ-מעטער און סאיז פאַראַנען דאָרט אַזוי פיל פון דעם מינעראַל, אַז סקען קלעקן אויף הונדערטער יאָרן פאַר דער גאַנ-צער וועלט.

פון יאָר 1920 באַשעפטיקט זיך אַ פראַנצויזישע געזעלשאַפט מיט אויס-נוצן דאָס פאָספאַט און צאָלט יעדעס יאָר דער שפּאַנישער רעגירונג נישט ווייניקער ווי פופציק מיליאָן פראַנק פאַר דער דאָזיקער רעכט.

אין גאַנץ גרויסע מענגן געפינט מען אין שפּאַניש - מאַראָקאָ אויך קוילן. אַ בעלגישע געזעלשאַפט האָט באַקומען דאָס רעכט דאַרויף און ברענגט אַרויס אַזוי פיל קוילן, אַז קודם כל ווערט דערמיט געדעקט דער גאַנצער קוילן-פאַרברויך פון שפּאַניע. דערנאָך פון בעלגיע און חוץ לזה קאָנקורירט מען מיט מאַראָקאַנישע קוילן אויף דער גאַנצער וועלט.

פאַכלייט זאָגן, אַז מקען פון דאָרט גראָבן אַזוי פיל קוילן, אַז מזאָל קענען דערמיט פאַרזאָרגן האַלב אייראָפּע.

מיט ערך פופצן יאָר צוריק האָט מען דאָרט געפונען אויך נאַפט. יעדן טאָג האָט מען אַרויסגעפירט פון שפּאַ-ניש מאַראָקאָ 25 וואַגאָן נאַפט. דערנאָך איז אין די נאַפט-גרובן אויסגעבראָכן אַ שׂרפה וואָס האָט אַ תל געמאַכט פון די גרובן און די פראַנצויזישע געזעל-שאַפט, וואָס האָט געזוכט דעם נאַפט, האָט נישט געהאַט קיין געלט צו מאַכן נייע פּרוון. איז דאָס גאַנצע שטיין גע-בליבן. היינט פירט די שפּאַנישע רע-גירונג אַליין די גרובן און ברענגט אַרויס אַזוי פיל נאַפט, וויפל זי באַנוי-טיקט פאַרן איינענעם לאַנד גופא.

אין שפּאַניש מאַראָקאָ זענען פאַראַ-נען פיל מעטאַלן, אָבער ביז היינט האָט מען פון דאָרט אויסגעפירט בלויז אייזן, וועלכעס איז דאָרט פאַראַנען אין גאָר אַ באַזונדערער קוואַליטעט. אַלע אַנדערע מעטאַלן געפינען זיך אין אַזעל-כע קליינע מענגען, אַז סלוינט נישט דאָס זוכן.

אין קליינע מענגען האָט מען אויך געפונען מאַרגאַן, צינק. בליי און קופּער אָבער די דאָזיקע גרובן זענען אַזוי ווייט פון אַ באַן אָדער פון דעם ים, אַז סאיז נישט מעגלעך מזאָל זיי קענען אויספירן.

מיט יאָרן צוריק האָבן די דאָרטיקע אַלטאָבן דאָרט אויך געפינען גאָלד און זילבער, אָבער מרעכנט אַז זיי האָבן שוין פון דאָרט אַרויסגענומען וואָס סהאָט זיך נאָר געפינען. ווען סטרעפט זיך היינט אפילו אַ געזעלשאַפט, וואָס זאָל וועלן איצט ווידער זוכן גאָלד אָדער זילבער, וועט זיך זיכער נישט לוינען די אַרבעט.

אין די לעצטע יאָרן האָט מען דאָרט אויך געפינען זאַלץ, שוועבל, גיפּס און מאַרמאָר. אַ שוועדישע געזעלשאַפט האָט באַקומען די קאָנצעסיע די דאָזיקע מי-נעראַלן צו זוכן און אויסצופירן. ביז היינט איז אָבער נישט באַקאַנט גע-וואָרן, אויב דאָס זוכן האָט זיך גע-לוינט און אויב די געזעלשאַפט זוכט ווייטער.

אַזוי פיל זיכער, אַז צוליב דעם דאָרטיקן פאָספאַט און צוליב די דאָר-טיקע קוילן און אַפילו אויך צוליב דעם דאָרטיקן אייזן, איז איצט געוואָרן די בהלה איבער שפּאַניש-מאַראָקאָ.

ד״ר פ. לאַנגשטיין פּראָג.

Redaktor wydawca: Chaim D. Miodek
Druk. „Express“, Biała-Podlaska, Piłsudskiego 6.